

ФАКУЛТЕТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА - СКОПЈЕ

Предмет: Аграрна политика; 3+2+2; 6 (шест) кредити

АГРАРНА ПОЛИТИКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

**-Историски развој, субјекти (носители),
законска рамка и цели на аграрната политика-**

Проф. д-р Драги Димитриевски

Мотивација

- ▶ **Историски развој**
 - ▶ Фази на развој на македонската земјоделска политика
 - ▶ **Субјекти (носители) на македонската земјоделска политика**
 - ▶ **Законска рамка на АП на РМ**
 - ▶ Закон за земјоделство и рурален развој
 - ▶ **Планирање на националната земјоделска политика**
 - ▶ Стратегија за развој на земјоделството и руралниот развој
 - ▶ **Спроведување на националната земјоделска политика**
 - ▶ Програми
 - ▶ **Контрола на спроведување на националната земјоделска политика**
 - ▶ **Цели на земјоделската политика на РМ**
 - ▶ **Проценка на националната земјоделска политика**
-

Аграната политика на РМ пред осамостојувањето

▶ **Аграрната политика е во надлежност на Федерацијата:**

- ▶ Сојузно министерство за земјоделство

▶ **Содржината на аграрната политика е составена од три групи мерки:**

- ▶ Мерки поврзани со регулирање на земјиштето;

- ▶ Аграрна реформа, земјишен максимум, комасација и арондација

- ▶ Економски мерки;

- ▶ Цени на земјоделските производи, даноци и други давачки од доходот, инвестиции, кредитна политика, осигурување, субвенции

- ▶ Административни мерки

- ▶ Заштитни мерки, мерки на контрола, повластувања, принудни мерки

Аграната политика на РМ по осамостојувањето

- ▶ **За прв пат гради самостојна аграрна политика:**
 - ▶ Со фомирањето на првата Влада и во нејзин состав Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
- ▶ **Четири фази во развојот:**
 - ▶ Од осамостојувањето до 1995 – наследување на поранешните принципи базирани на пазар-цени активности;
 - ▶ Од 1996-2000: период на приватизација, и изготвување на првата стратегија за развој на земјоделството(1996)
 - ▶ 2001-2006: период на втора стратегија (2001), потпишување на договор за стабилизација и асоцијација со ЕУ и влез во СТО;
 - ▶ 2007 па наваму: период на интензивни реформи во насока на хармонизација со ЗЗП (САР) на ЕУ: реформи на политиката и институциите и зголемување на буџетската подршка

Субјекти (носители) на македонската земјоделска политика

- ▶ **Собрание на РМ – законодавен орган**
- ▶ **Влада на РМ – извршен орган**
 - ▶ Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
 - ▶ Агенција за финансиска поддршка на земјоделството и руралниот развој
- ▶ **Останати институции за поддршка на развојот и спроведувањето на земјоделската политика**
 - ▶ Агенција за поддршка на развојот на земјоделството
 - ▶ Агенција за храна и ветеринарство
 - ▶ Субјекти за лобирање во земјоделството
 - ▶ Наставни, научни и стручни институции

Субјекти (носители) на македонската земјоделска политика

- ▶ **Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство**

- ▶ Надлежен орган за планирање, следење на спроведувањето и проценка на влијанието на мерките и инструментите на политиките е

- ▶ **Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој**

- ▶ Надлежен орган за спроведување на мерките и инструментите на политиките како и контролата, е

Законска рамка на АП на РМ

Правна рамка:

- **Закон за земјоделство и рурален развој (2010 година)**
 - Националната стратегија за земјоделство и рурален развој 2014-2020
 - Национална програма за земјоделство и рурален развој 2013-2017
 - Годишни програми
 - ИПАРД план на Република Македонија за периодот 2014-2020 година.

Закон за земјоделство и рурален развој - 33РР

► ***Со овој закон се уредуваат:***

- планирањето на развојот на земјоделството и руралниот развој,
- целите на националната земјоделска политика,
- планирање, следење и процена на националната земјоделска политика,
- партнерство со социјални и економски партнери од областа на земјоделството,
- мерките за уредување и поддршка на земјоделски пазари, директни плаќања и рурален развој,
- државната помош во земјоделството и руралниот развој,
- формите на организирање и здружување во земјоделството и
- контролата на спроведување на мерките и надзорот над спроведувањето.

ПЛАНИРАЊЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ЗЕМЈОДЕЛСКА ПОЛИТИКА

- ▶ ***Национална стратегија за земјоделството и руралниот развој***
 - ▶ Основен стратешки документ за остварување на целите на аграрната политика;
 - ▶ Содржи:
 - ▶ анализа на состојбите во областа на земјоделството, преработка на земјоделски производи и руралните средини,
 - ▶ среднорочните насоки за развој и активностите за нивна реализација,
 - ▶ очекуваните ефекти и потребните финансиски средства за спроведување на националната земјоделска политика.
 - ▶ Ја донесува Владата на предлог на министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство
 - ▶ Период: седум години
-

СПРОВЕДУВАЊЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ЗЕМЈОДЕЛСКА ПОЛИТИКА

- ▶ ***Национална програма за развој на земјоделството и руралниот развој***
 - ▶ **Содржи:**
 - ▶ инструменти и мерки
 - ▶ активности за спроведување на мерките,
 - ▶ временски распоред и рокови за спроведување
 - ▶ индикативна финансиска рамка за нивно спроведување.
 - ▶ **Ја донесува Владата на предлог на министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство**
 - ▶ **Период: од три до пет години.**

СПРОВЕДУВАЊЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ЗЕМЈОДЕЛСКА ПОЛИТИКА

► ***Годишна програма за:***

- финансиска поддршка во земјоделството и
- финансиска поддршка на руралниот развој
- Се донесуваат најдоцна до 31 јануари во годината за која се изготвува.

Финансирање на аграрната политика на РМ

- ▶ ***Финансирањето на националната земјоделска политика се врши од:***
 - ▶ Буџетот на Република Македонија;
 - ▶ Буџетот на Европската унија;
 - ▶ Донации и
 - ▶ Други извори во согласно со закон.

КОНТРОЛА НА СПРОВЕДУВАЊЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ЗЕМЈОДЕЛСКА ПОЛИТИКА

► ***Анализа на аграрната политика;***

- За планирање, следење на спроведувањето и проценка на влијанието на мерките и инструментите врз целите на АП, се спроведуваат анализи.
- За потребите на анализите МЗШВ:
 - собира и обработува податоци за земјоделското производство, структурата на земјоделски стопанства и други податоци од областа на земјоделството и руралниот развој;
 - воспоставува бази на податоци и води регистри;
 - воспоставува земјоделски пазарен информативен систем и
 - воспоставува мрежа на сметководствени податоци на земјоделски стопанства за следење на производно-економските резултати на земјоделските стопанства.

Цели на земјоделската политика на РМ

- ▶ **Целите се дефинирани во Законот за земјоделство и рурален развој (ЗЗРР)**
 - ▶ **Целите на земјоделската политика на Република Македонија се насочени кон:**
 - ▶ Обезбедување на стабилно производство на квалитетна и поевтина храна и обезбедување на населението со доволни количини храна,
 - ▶ Зголемување на конкурентната способност на земјоделството,
 - ▶ Обезбедување на стабилно ниво на доход на земјоделското стопанство,
 - ▶ Одржлив развој на руралните подрачја и
 - ▶ Оптимално искористување на природните ресурси со почитување на начелата за заштита на природата и животната средина.
 - ▶ **Целите не се разликуваат од целите на CAP**
-

Проценка на националната земјоделска политика (1)

- ▶ **Во согласност со циклусот на политиката потребна е и проценка, и следење на ефектите на земјоделската политика:**
 - ▶ Тоа би морало да биде нормалниот дел од процесот на одлучување;
 - ▶ Ефективната политика мора постојано да ги корегира променетите односи на политичките преференци;
 - ▶ Мониторингот е знак на демократски и општествен развој;
 - ▶ **Видови на проценка:**
 - ▶ ex-post (за назад, за изминат период) и
 - ▶ ex-ante (за напред, за период кој се планира).
-

Проценка на националната земјоделска политика (2)

- ▶ **Теоретски концепти**

- ▶ Компаративна метода

- ▶ **Процена на заштита и поддршки за конкурентност**

- ▶ Поединечни индикатори (номинални, ефективен коефициент на заштита)
- ▶ PAM – Матрица за анализа на аграрна-политика
- ▶ PSE/CSE калкулации на поддршки на производителите и потрошувачите

- ▶ **Процена на доходовната состојба**

- ▶ Калкулации на трошоци и приходи
- ▶ Книговодство на земјоделските стопанства (FADN)
- ▶ Национална сметка на земјоделството
- ▶ Секторски модели на земјоделството (палета на форми и начини)

Проценка на националната земјоделска политика (3)

➤ *Процена на заштита и поддршки за конкурентноста:*

- ▶ Поединечни индикатори (номинални, ефективен коефициент на заштита)
- ▶ PSE/CSE калкулации на поддршки на производителите и потрошувачите

Проценка на националната земјоделска политика (4)

Коефициентот на номинална заштита (NPC)

- ▶ **Го мери нивото на заштита на домашните производители.**
 - ▶ Еднаков е на односот помеѓу цените на домашниот пазар и цените на референтниот (светски) пазар.
 - ▶ По правило се употребува индексна форма.
 - ▶ Колку е повисок коефициентот на номиналното ниво на заштита, толку се позаштитени домашните производители.
 - ▶ Вредностите можат да бидат и многу високи (1000 за примерот на ориз во Јапонија).

Проценка на националната земјоделска политика (5)

- ▶ ***ОЕСД индикатори на поддршка ги мерат:***
 - ▶ Трансферите, кои произлегуваат од земјоделските политики,
 - ▶ Трансферите помеѓу производителите, потрошувачите и обврзниците за данок.
- ▶ ***Процена на политики:***
 - ▶ Кои пренесуваат средства до земјоделските производители,
 - ▶ Независно од нивната природа, цели или ефекти.
 - ▶ Постојат и општи политики, кои таа проценка не ги третира.

Проценка на националната земјоделска политика (6)

PSE (Producer Support Estimate)

- ▶ Со PSE (Producer Support Estimate) показателот на поддршки на земјоделските производители ги мериме трансферите на парични средства од даночните обврзници и потрошувачите до земјоделските производители, предизвикани од мерките на земјоделската политика.
- ▶ PSE ги мери (вклучува):
 - ▶ Мерките на пазарно-ценовната заштита (MPS),
 - ▶ Буџетските плаќања (BT)

Проценка на националната земјоделска политика (6)

PSE (Producer Support Estimate)

- ▶ Различни показатели за PSE:
 - ▶ PSE за државата и по производи може да е изразен во апсолутен износ – PSE;
 - ▶ Може да се изрази и како удел во вкупните бруто приходи на земјоделските стопанства, изразени како вкупна вредност на производството (вреднуван по цените за производителите на прагот на земјоделското стопанство), заедно со буџетските поддршки – процентен PSE (**% PSE**);

Проценка на националната земјоделска политика (7)

СТРУКТУРА НА PSE

А. Пазарно-ценовна поддршка (MPS)

Б. Буџетски трансфери

- ▶ **Плаќања, кои темелат на користење на инпутите**
- ▶ **Плаќања кои се темелат на произведени количини**
- ▶ **Плаќања кои се темелат на капацитети (ха/број на грла)**
- ▶ **Плаќања кои се темелат на угарење**
- ▶ **Други плаќања (историски права, даночни и каматни олеснувања ...)**

Проценка на националната земјоделска политика (8)

Процена на поддршка на потрошувачите -CSE (Consumer Support Estimate)-

- ▶ Ги мери трансферите кон или од потрошувачите на земјоделски производи
- ▶ Се пресметува:
$$CSE = QC \cdot (PP - BP) + \text{буџетски поддршки на потрошувачите}$$
 - ▶ QC - потрошени количини
 - ▶ PP - цени на производителите
 - ▶ BP - цени на граница

Проценка на националната земјоделска политика (9)

Процена на поддршките за општи услуги - GSSE(General Services Support Estimates)

- ▶ Ги мери буџетски трансфери за општи услуги во земјоделството (советодавни услуги, образование, истражување ...)

Проценка на националната земјоделска политика (10)

Процена на вкупните поддршки -TSE (Total Support Estimate)-

- ▶ Ги мери вкупните трансвери во земјоделството

$$TSE = PSE + CSE + GSSE$$

Проценка на националната земјоделска политика (11)

Процена на доходовната состојба

- ▶ Калкулации на трошоци и приходи
- ▶ Книговодство на земјоделските стопанства (FADN)
- ▶ Економска сметка за земјоделството
- ▶ Секторски модели на земјоделството

Проценка на националната земјоделска политика (12)

- ▶ ***За следење на економската состојба, или проектирање на промените во аграрните политики корисни се едноставните калкулации на трошоци и приходи за:***
 - ▶ Поединечна линија на производство (на пр. производство на пченица, одгледување на прасиња),
 - ▶ Подсектор (на пр. житни култури),
 - ▶ Или на ниво на земјоделско стопанство.
- ▶ ***Во РМ систем на ФАДН***
- ▶ ***Анализи:***
 - ▶ Следење на ефектите на промените на цените на производителите, инпут цени; буџетски мерки.

Проценка на националната земјоделска политика (13)

⇒ **Економска сметка за земјоделството**

- ⇒ Макроекономски показатели за земјоделството
- ⇒ Статистичко следење на економската состојба.
- ⇒ Стандардна методологија за макроекономски сметки.
- ⇒ Сложени системи за податоци. Не добиваме по производи.

Проценка на националната земјоделска политика (14)

- ▶ **Моделите** претставуваат поедноставен приказ на реална ситуација преку претставување на односите помеѓу најважните фактори
 - ▶ Софистициран начин на анализирање и решавање на реални проблеми
 - ▶ Добра алатка за градење проекции, симулации и анализи од типот „што ако“ кои се користат за проценка на јавните трошоци на земјоделската политика, но и за обезбедување на комерцијална предност преку проценка на пазарната структура и резултати
 - ▶ Претставуваат математички израз во форма на равенства или неравенства.
 - ▶ Изградена е палета на најразлични модели кои се применуваат во земјоделството
 - ▶ моделите на парцијална рамнотежа
-

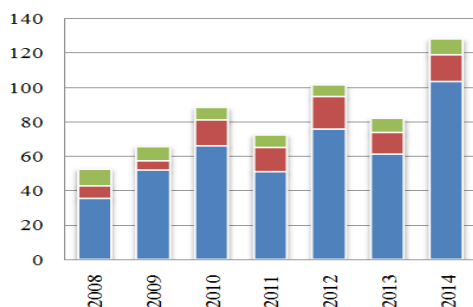
Проценка на националната земјоделска политика (15)

▶ ***Agricultural Policy Measures (APM) template***

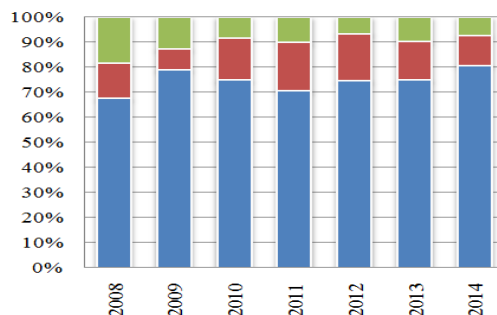
- ▶ Алатка за класификација и анализа на мерките на земјоделската политика (Rednak & Volk, 2010)
- ▶ Класификацијата се базира на
 - ▶ Класификацијата на ОЕЦД
 - ▶ Класификацијата на ЕУ на мерките на земјоделската политика
- ▶ Примена:
 - ▶ Компаративна анализа со земјоделската политика со други земји-членки на ЕУ или земји-кандидати на ЕУ
 - ▶ Споредливост на мерките на земјоделската политика низ годините (поради честите промени).
 - ▶ Основа за анализа на влијанието на политиката според инјектираните финансиски средства во стопанството.

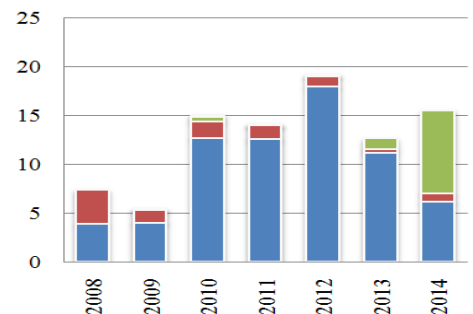
Пример за резултати од АПМ

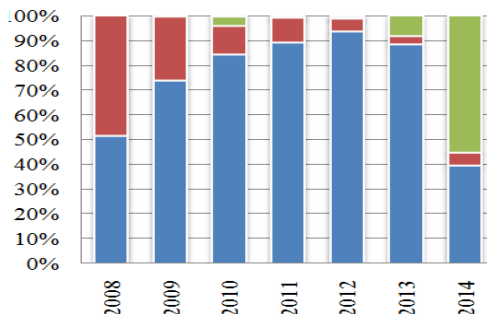
■ Market and direct producer support
■ General measures related to agriculture

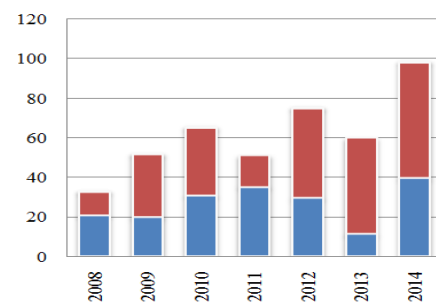
■ Structural and rural development
■ Miscellaneous (not allocated)

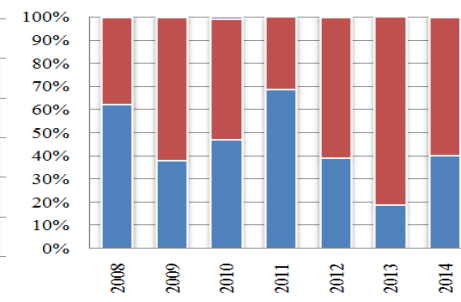
■ Competitiveness
■ Rural economy and population

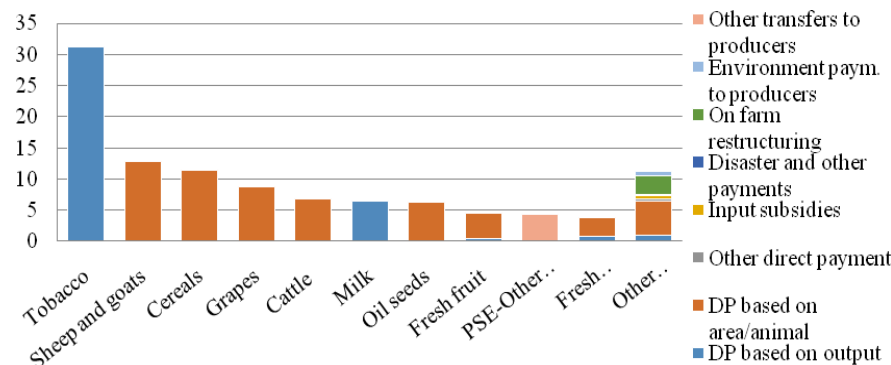
■ Environment & countryside
■ RDP- miscellaneous

■ DP based on output
■ Decoupled payments

■ DP based on area/animal
■ Other direct payment

■ Other transfers to producers
■ Environment paym. to producers
■ On farm restructuring
■ Disaster and other payments
■ Input subsidies
■ Other direct payment
■ DP based on area/animal
■ DP based on output

Проценка на националната земјоделска политика (15)

► ***Податоци во процесот на проценка***

► Статистички податоци

- Макро-економски индикатори
- Површини и број на добиток
- Производство
- Пазар и цени
- Структура и број на стопанства

► Податоци за работењето на стопанствата

- Макро ниво: економски сметки во земјоделството
- Микро ниво: FADN

Податоците и проценката на националната земјоделска политика

▶ ***Податоци во процесот на проценка***

▶ Податоци за политиките

- ▶ МЗШВ: хоризонтални мерки, мерки за градење институционални капацитети ...
- ▶ Платежна агенција (АФПРЗРР): програми за: ФП и РР, IPARD ...
- ▶ АХВ – мерки поврзани со безбедноста на храна, мерки во сточарството поврзани со ветеринарното здравје и контрола ...

▶ ***Прашањето за квалитетот на податоците!***

